

יבמות דף ל"ח, חלוקת נכסים בשומרת יבם והמסתעף

א. מהלך הסוגיה

משנה:

ב"ה: בחייה ובמותה - בחזקתה

ב"ש: בחייה - בחזקתה

במותה - יחלוקו יורשיה עם יורשי הבעל

1. עולא:

נפלה מן האירוסין - בחזקתה (כדין כל ארוסה)

נפלה מן הנישואין - יחלוקו [לבית הלל - אין אומרים יחלוקו, שכן ליבם אין מוחזקות, והזיקה היא רק "ספק נישואין"]

2. רבה:

בחייה - יש לה מוחזקות, ואין ספק מוציא מידי ודאי

במותה - אין מוחזק, ועל כן יחלוקו [לבית הלל - גם לאחר מותה היורשים הם המוחזקים]

3. אביי:

נפלו לה כשהיא שומרת יבם - בחזקתה

נפלה לה כשהיתה תחת בעלה - יחלוקו [לבית הלל - 1. רש"י - בנישואין ידו כידה, ולאחר נישואין ידו גריעא מידה, ואין

חולקים; 2. רמב"ן בדעת הרי"ף - יבם אינו במקום בעל]

4. רבא:

לא עשה בה מאמר - בחזקתה

עשה בה מאמר - יחלוקו [לבית הלל - מאמר אינו קונה]

1. **בעל המאור, דף י"ב באלפס:** "מתני' שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים לא כתב הרי"ף ז"ל מכל פלוגתא דאמוראי דאיתמרן עלה בגמ' ואל מידי ואנן הא קא חזינן דפליגי עלה אביי ורבא..."

ב. "ספק נישואין"

2. **חידושי הרשב"א לח., סוד"ה זיקת:** "דמספקא לן בשעת נפילה או יבם או יחלוץ".

3. **רש"י לח., ד"ה כשהיא; לח., ד"ה זיקת:** "משום דספק ארוסה היא דאגידא ביה ולא אשתו ממש היא ... ואף על גב דלגבי נכסים אין לו שום כח בהן ונמצא שזיקת ארוסה אינה כלום קרי לה ספק ארוסה דלא מצי למימר קסבר עולא זיקת ארוסה אינה כלום דהא בעיא חליצה".

4. **רמ"א אבן העזר, סימן ק"ס סעיף ז':** "וכל זה במקום ובזמן שאין כופין לחלוץ, אבל במקום ובזמן שכופין לחלוץ, אם כן לא היתה ראויה להתייבם, י"א דאין הנכסים בחזקת יבם, ולכך אם מתה אינה יורשה; ולכך במדינות שכופין לחלוץ, אינה יורשה לדעת זה".

ג. אכילת פירות

5. **יבמות, דף ל"ח:** "אמר ליה רבה: אדמפלגי בגופה ולאחר מיתה, לפלגו בחייה ולפירות!".

6. **חידושי הרשב"א שם:** "מהא משמע דיבם אוכל פירות נכסי מלוג בשנפלו לה מיהא כשהיא תחתיו דבעל, וקשיא לי דהא פירות תחת פרקונה תקינו ויבם אינו חייב לפדות וכדתניא נשבת אין היבמין חייבין לפדותה ואפי' כנסה משמע שאינו חייב לפדותה שהרי אין לה כתובה עליו וכל שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה וא"כ האיך יאכל פירות וצריך לי עיון".

7. **בעל המאור, יב. באלפס:** "הלכך מחוורתא דפסקא כל היכא דנפלו לה הנכסים כשהיא תחתיו דבעל ידו עדיפא מידה וקמי להו כולהו נכסי בחזקת יורשי הבעל וה"מ בגופה של קרקע ולאחר מיתה אבל בחייה ולפירות נעשו הפירות כמי שנפלה לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם זכות בהם הואיל ולא זכה בהם הבעל בחייו שלא מצינו אכילת פירות ליבם לעולם".

8. **מלחמת ה' שם:** "ואף על פי שהפירות הללו לא זכה בהם הבעל וכמי שנפלו עכשיו כשהיא שומרת יבם הוא כיון שזכה בגופה של קרקע זכה בפירות שהרי שדה שיש לו בה זכות עשתה פירות ולא כדברי בעל המאור ז"ל שאמר נעשו הפירות כמו שנפלו כשהיא שומרת יבם ואין ליבם זכות בהם".
9. **רמב"ם אישות, כ"ב י':** "שומרת יבם יש לה למכור וליתן בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם פירות".
10. **השגת הראב"ד, שם:** "א"א טעה בכל אלה דכיון [דנכסי מלוג דומיא דנכסי צאן ברזל שנפלו לה תחתיו דבעל יש ליבם חלק בפירות דכיון] דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וזכה בהן הבעל ידו עדיפא מידה וגבי יבם ידו כידה וחולק עמה בפירות (נכסי מלוג)".
11. **תוספות יבמות, דף ל"ו:** "קנין פירות כקנין הגוף דמי - מה שהתקינו באושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דהבעל מוציא מיד הלוקחות לרבי יוחנן לא איצטריך וכן משמע בהחובל (ב"ק דף פח: ושם) דמסיק תקנת אושא לר"ל א"נ קנין הגוף דאשה עדיף שאין לבעל פירות אלא מכחה ועוד דאין לבעל פירות אלא בתקנתא דרבנן".

ד. חלוקת נכסי צאן ברזל

12. **תוספות לח., ד"ה ובית הלל:** "בית הלל אומרים הנכסים בחזקתן - בפרק מי שמת (ב"ב קנח. ושם) פליגי בכהאי גוונא ב"ש וב"ה גבי נפל הבית עליו ועל אשתו וקאמר בגמ' בחזקת מי פירוש בית הלל דקאמרי נכסים בחזקתן דהיינו נכסי צאן ברזל בחזקת מי ר' אלעזר אומר בחזקת יורשי האשה רבי יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל וריש לקיש אמר יחלוקו ופי' בקונטרס בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פ: ושם) דכי היכי דפליגי התם הכי נמי פליגי אמתניתין דהכא. ורבינו תם אומר דלא דמיא הך לדחתם ... ואפשר דכולהו אמוראי מודו הכא דנכסי צאן ברזל הוי בחזקת יורשי הבעל ... אבל בכתובה דבר פשוט הוא יותר שהיא בחזקת הבעל מנכסי צאן ברזל שהיא הביאה מבית אביה ושמה אותם לבעל ...".
13. **רמב"ם וראב"ד אישות, כ"ב י':** "שומרת יבם יש לה למכור וליתן בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואין ליבם פירות, ואפילו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו עד שיכנוס. מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין נכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשין כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל חייבין בקבורתה.
- /השגת הראב"ד/ ובנכסי צאן ברזל הכל שלו ואם מתה הוא יורש אותם כעיקר כתובתה דבמקום יבם כל מה שכתב לה בכתובתה הרי הוא בחזקתו כעיקר הכתובה, וכמדומה לי שטעה במשנה זו משום משנת מי שמת (ב"ב קנח) שגורסין בה וכתובה בחזקת יורשי הבעל ופירשו הגאונים שהמחלוקת שאמרו ב"ה נכסים בחזקתן ופירשו בה שיחלוקו, בנכסי צאן ברזל היא שנויה ודמה שמשנה זו דומה לה ואינו כן דבמקום יבם כל מה שכתב לה בכתובתה כעיקר כתובה היא".

ה. מעמד שומרת יבם

14. **רש"י לח., ד"ה לא פליגי (ב"ש וב"ה מודים שבעיקר הכתובה אין ליבמה כל זכות):** "דמודו ב"ש שהיא בחזקת יורשי הבעל דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכל שהיא מתה בחייו של יבם לא גבו יורשים דילה כתובה דיבם במקום בעל קא"י".
15. **תוספות לח., ד"ה ובית:** "אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לאשה כלום בנכסי הבעל עד אחר החליצה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים".
16. **הגהות הב"ח לח., אות ה':** "וצריך לומר דספק אינה נשואה היא, ואפילו ארוסה לא הויא, דאי ודאי ארוסה הויא, אמאי תמכור לכתחילה לבית הלל אלא ספק נשואה היא וספק דאפילו ארוסה לא הויא"
17. **נמוקי יוסף, יב. באלפס:** "דלא דמי שומרת יבם לארוסה, לפי שארוסה קנויה עד שנתחייב הבא עליה סקילה, הילכך כל כך זכה בה שאין לה למכור לכתחילה, אבל בשומרת יבם שלא עשה שום מעשה הוא בעצמו אלא מכוח אחיו, והבא עליה לא מחייב אלא מלקות, אמרינן ודאי דבזכותה נפלו הלכך מוכרת לכתחילה".
18. **מלחמות ה' לרמב"ן (בהסבר דעת בית שמאי בדבר מעמד היבם בנכסים לשיטת אביי):** "אם היתה שומרת יבם, לא נתרוקנה הרשות לעצמה אלא יבם נוטל את כולה מחמת אחיו ועל שמו הוא קם לייבום ולנחלה בין בנכסי עצמו בין בנכסי אשתו שאף נכסיה כשלו הם".
19. **חידושי ר' שמעון שקאפ יבמות, סימן ל"ו:** "והנה לא גלו לנו מפרשי הש"ס הראשונים ביאור כל הסוגיא הסתומה הזאת, דהנה אם נפרש בפשטות דזיקה הוא ספק נשואים הוא נגד כל סוגיות הש"ס ... וע"כ נלענ"ד דהשו"ט בכל הסוגיא כאן הוא ענין בפ"ע, דמה שסוברים עולא ורבה דזיקה עושה כנשואה לזכות בנכסיה אם מתה האשה אינו מחמת קנינו של היבם בהיבמה משום זיקתו, שיהיה קנין זיקה ככנוסה, אלא משום קנין דאחי, דהיכא דאיכא יבם לא נפקע קנינו של המת ועדיין

אשתו קנויה לו, וכמו בכל קניי האדם שביארנו בהרבה מקומות דקנין לא פקע אחר מיתת הזוכה אלא היכא דאין למת שום תועלת וזכות במה שישאר שלו לאחר מיתתו אז גלתה תורה שיזכו בו יורשים וגר שמת נעשה הפקר, וכל היכא דצריך למת לענין זה לזכות ליורשיו אח"כ בכה"ג ג"כ נשאר של המת ... וכ"כ נאמר גם בקנין אישות דרק בכל מת פקע האישות משום דלא שייך גביה ענין אישות, אבל כשהניח יבם שיקום במקומו אז גם קודם שעשה היבום עדיין היא אשת המת לענין זה שיזכה בה אחיו לקום במקומו, וכמו שהאשה עצמה עומדת להמסר להיבם כ"כ גם הפרטים המסתעפים מזכות האישות כמו מה שזוכה הבעל בנכסי אשתו לירושה ולפירות נשאר לענינים אלו קנין של הבעל קיים לענין זה שיזכה אחיו היבם בהם, ורק לענין האשה עצמה אמרה תורה שאי אפשר ליבם לזכות בה קנין גמור בלא ביאה, אבל לשאר פרטים שהיה לבעל זכות אצל האשה יכול היבם שעומד לקום במקומו לזכות בהם בלא ביאה או שאר קנינים.

וכן מצאתי משמעות ענין זה במלחמות להרמב"ן ז"ל בסוגיא זו בתוך דבריו בזה"ל: ועוד יפה כוחו של בעל בדבר זה שאם מתה היא פקעה ידה ונכסיה לבעלה ואם מת הוא לא פקעה ידו, אלא אף על פי שאין יורשיו יורשים אותה, אם היתה שומרת יבם לא נתרוקנה הרשות לעצמה אלא יבם נוטל את כולה מחמת אחיו, ועל שמו הוא קם לייבום ולנחלה בין בנכסי עצמו בין בנכסי אשתו, שאף נכסיה כשלו הם, עכ"ל הצריך לנו בזה. ולפי"ז נאמר דכשמתה היא מה שיורש אותה היבם אינו מחמת קנינו שיש להיבם בה, דזיקתו אינה כנשואין וגם אינה כאירוסין לדידן דקיי"ל זיקה אינה ככנוסה, אלא לפי שנשאר למת קנין אישות כדי שע"ז יכול היבם אח"כ לקום במקומו ליבמה שתהיה כאשתו, שאם היה נפקע קנינו של מת מאין יזכה היבם שתהיה כאשתו בלא רצון האשה, וכיון שנשאר למת קנין האישות בשלימות נשארו גם זכויות שהיו לו ע"י הנשואין לזכות בירושתה ובפירות".